

Optimistički pogled na ulazak u EU: poljoprivrednicima može biti bolje

Ramona FRANIĆ, Ornella MIKUŠ, Ante ANDABAK

Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet, Svetošimunska cesta 25, 10000 Zagreb, Hrvatska, (e-mail: ramonaf@agr.hr)

Sažetak

Neposredno prije očekivanog hrvatskog ulaska u EU, ciljevi i mjere Zajedničke poljoprivredne politike se reformiraju u pravcu intenziviranja tržišnih načela u poljoprivrednom poslovanju, ali i povećanja naknada za očuvanje okoliša i doprinos općim javnim dobrima. Najnovija istraživanja pokazuju kako velik dio hrvatskih poljoprivrednika upravo u nepoljoprivrednim aktivnostima vidi mogućnost za opstanak i napredak. Svjesni komparativnih prednosti hrvatskih ruralnih područja, očekuju da će se u skoroj budućnosti, ulaskom u EU, ostvariti uvjeti za povećanje produktivnosti, bolje funkcioniranje poljoprivrednog tržišta i učinkovitije korištenje državnih potpora namijenjenih poljoprivredi i ruralnom razvoju. Mogućnosti povećanja poljoprivrednog dohotka vide u kvalitetnim prirodnim resursima, ostvarivanju dodane vrijednosti u poljoprivredi i oplemenjivanju poljoprivrede kroz turističke aktivnosti.

Ključne riječi: Hrvatska, Europska unija, poljoprivreda, poljoprivrednici, poljoprivredna politika

Optimistic view on the entrance to the EU: things could be better for farmers

Abstract

Close to the expected Croatian membership in the EU, goals and measures of the Common Agricultural Policy are reforming towards further intensifying of market principles in agricultural business, but also increasing compensations for environment services and general public benefits. Recent research shows that great part of vital Croatian farmers sees their opportunities for business survival and growth in non-agricultural activities in rural areas. Aware of their rural comparative advantages, they expect that forthcoming entrance in the EU will result in increased farm competitiveness, better market functioning and more efficient use of support for agriculture and rural development. Possibilities for improvements of agricultural income they find in quality natural resources, producing of value added farm products and tourist activities.

Key words: Croatia, European Union, agriculture, farmers, agricultural policy

Uvod

Već više od desetljeća hrvatska se poljoprivredna politika postupno prilagođava europskoj, u nastojanju da se što bolje pripremi za uključivanje domaćeg poljoprivrednog sektora u jedinstvena pravila Zajedničke poljoprivredne politike (ZPP) Europske unije. Stoga je u trenutku kada je pridruživanje Uniji izvjesno u najskorijoj budućnosti, a osobito nakon intenziviranja prilagodbe sustava poljoprivredne potpore (gotovo do izjednačavanja s EU modelima) unazad dvije godine - gotovo nemoguće govoriti o velikim formalnim

razlikama između hrvatske i europske poljoprivredne i ruralne politike. Ipak, očito je da primjena europskih modela u Hrvatskoj ne protječe jednostavno i bez problema - svakodnevno se govori o problemima zbog niskog stupnja samodostatnosti domaće proizvodnje, niske konkurentnosti domaće proizvodnje zbog visokih proizvodnih troškova, nekontroliranog uvoza uz istodobnu nemogućnost plasmana domaćih proizvoda; seljaci opetovano prosvjeduju, očekujući veći angažman centralne vlasti u reguliranju cijena, otkupa, uvoza i izvoza, poticaja... često i do mjere koju više nije moguće zadovoljiti zbog ograničenja u okviru međunarodnih sporazuma.

Štoviše, svaka sljedeća reforma Zajedničke poljoprivredne politike izaziva sve više neslaganja i među poljoprivrednicima (farmerima) same Unije. Poljoprivrednici sjevera nemaju ista očekivanja kao poljoprivrednici mediteranskih zemalja, stočari se natječu s ratarima u ostvarivanju prava, sitni poljoprivrednici prigovaraju zbog dominacije velikih gospodarstava, ekološki proizvođači ne slažu se s konvencionalnim proizvođačima, a mladi poljoprivrednici lakše prihvaćaju promjene od starijih (Zahrnt, 2009).

Prve procjene ekonomskih koristi i troškova za hrvatsku poljoprivredu također upozoravaju da članstvo u Uniji neće za naše poljoprivrednike proći bezbolno. Tako studija očekivanih ekonomskih učinaka pridruživanju EU (EIZ, 2007) predviđa da će se hrvatska poljoprivreda morati prilagoditi politici tzv. "rasparenih plaćanja" (što se najnovijim reformama upravo i dogodilo), a novi sustav potpora i njihova niža razina u odnosu na stare članice u prvim godinama članstva mogao bi se odraziti na pad ukupne i dodane vrijednosti domaće poljoprivredne proizvodnje. Ovakvog scenarija se pribojavaju i domaći poljoprivrednici, svjesni da su u nezavidnom položaju u odnosu na svoje europske kolege zbog ekonomski loše strukture poljoprivrede u kojima prevladavaju mala gospodarstva. Znatno dio, osobito manjih gospodarstava, namjerava stoga odustati od poljoprivredne proizvodnje jer smatraju da nisu sposobni natjecati se u novim europskim uvjetima (Mollers i sur., 2008; Franić i sur., 2009).

Rezultati nekih istraživanja šireg socio-demografskog i socio-ekonomskog pristupa pokazuju da problemi postoje, ne samo u poljoprivrednoj proizvodnji, već i u većini segmenata života na hrvatskom selu, od lošeg gospodarskog stanja do slabo razvijene društvene i fizičke infrastrukture (Kovačić i sur., 2007). Pokazalo se da zbog ozbiljnih ekonomskih problema današnjih stanovnika sela, ponajprije visoke nezaposlenosti i općenito lošijih životnih uvjeta u odnosu na grad, više od petine stanovnika ruralnih područja ima namjeru napustiti selo i pronaći bolje životne uvjete u gradovima. S obzirom da su to uglavnom mlađe i obrazovnije osobe, to bi moglo dodatno pogoršati dobnu i obrazovnu strukturu na selu i smanjiti izgleda za osuvremenjivanje poljoprivrede (Žutinić i sur., 2010).

Prema svemu do sada istaknutom, budućnost je neizvjesna i uglavnom ne daje previše uporišta za optimizam hrvatskim poljoprivrednicima. Ipak, u ovom istraživanju polazimo od pretpostavke kako *za razvoj hrvatske poljoprivrede postoji, osim dobre resursne osnove, dobar agrarno-politički okvir usklađen s europskim modelima*. Jednako tako, unatoč općenito očekivanih poteškoća u prilagođavanju domaće poljoprivrede europskoj konkurenciji, *postoji određeni segment poljoprivrednika koji, temeljem svojih socio-ekonomskih obilježja, dosadašnjih proizvodnih rezultata, znanja, stupnja informiranosti i motiviranosti, može profitirati od integracije u zajedničko europsko tržište*. Temelj ovoj pretpostavci je u činjenici da ista istraživanja koja upozoravaju na teškoće za hrvatsku poljoprivredu pri ulasku u EU istodobno ističu kako krupnija i vitalnija gospodarstva u pristupu Uniji vide izazov i pozitivna očekivanja u vidu urednijeg poslovanja, korist od otvaranja tržišta i organiziraniji odnos države prema poljoprivredi (Mollers i sur., 2008; Franić i sur., 2009). Pri tome je kvalitetno upravljanje gospodarstvom, dobra organizacija i usavršavanje proizvođača ono što poljoprivrednike kvalificira za konkurentan nastup na europskom tržištu (Hadelan i Franić, 2006), a komercijalna gospodarstva koja teže ekonomskoj veličini posjeda vide se kao ona koja najviše mogu utjecati na ukupan rast hrvatske poljoprivrede (Radinović i Žutinić, 2007). Osnovu za umjereni optimizam daju i rezultati studije EIZ (2007) po kojima se može zaključiti da se uspješnim korištenjem pretpripravnih fondova i preustrojem poljoprivrednog sektora mogu smanjiti troškovi pristupa Uniji i očekivani pad vrijednosti i dodane vrijednosti poljoprivredne proizvodnje u prvim godinama članstva.

Zbog svega navedenog, cilj ovog rada je ustanoviti postoje li potencijali u hrvatskoj poljoprivredi, ruralnom prostoru i poljoprivrednoj politici na koje se mogu osloniti hrvatski poljoprivrednici zainteresirani za opstanak u uvjetima članstva u EU i pod pravilima ZPP-a. Identificirane mogućnosti koje prepoznaju hrvatski poljoprivrednici mogu donositeljima poljoprivredne politike pomoći u osmišljavanju mehanizama kojima će se maksimalno iskoristiti prednosti koje nudi ZPP, ali istodobno i kreiranju vlastitih razvojnih politika dopuštenih u okviru EU.

Metode istraživanja

Osim na sekundarnoj analizi dosad objavljenih radova o očekivanjima poljoprivrednika od ulaska u EU, rad se temelji i nalazima empirijskog istraživanja. Namjera anketnog istraživanja bila je ustanoviti kako poljoprivrednici i ostali akteri ruralnom prostoru koji su svojim poslom izravno vezani uz pitanja poljoprivrede doživljavaju i ocjenjuju hrvatsku poljoprivredu, uspješnost dosadašnjih politika i s kakvim nadanjima dočekuju skori ulazak Hrvatske u Europsku uniju. Terensko anketno ispitivanje provedeno je tijekom svibnja 2010. godine na uzorku od 150 ispitanika (80% poljoprivrednika, 20% djelatnika Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu i djelatnika regionalnih razvojnih agencija), a ispitivanjem je ravnomjerno obuhvaćen prostor svih hrvatskih županija izuzev Dubrovačko-neretvanske (zbog organizacijskih ograničenja). U ispitivanje je uključena dobna skupina od 25 godina (pretpostavljajući da je riječ o samostalnim osobama s formiranim mišljenjima i stavovima) do 55 godina (pretpostavljajući da u toj dobi ljudi još uvijek planiraju svoje poslovne aktivnosti i zbog toga imaju interes za politike i razvoj u budućih pet do deset godina). Polustrukturirani anketni upitnik imao je, pored općih pitanja o socio-ekonomskim obilježjima ispitanika, 50 pitanja grupiranih u pet cjelina: (1) ocjena stanja ruralne ekonomije, (2) ocjena politika za razvoj poljoprivrede i ruralne ekonomije, (3) ocjena socio-demografskog stanja u mjestu/županiji, (4) ocjena primijenjenih socio-demografskih politika u ruralnom prostoru (mjestu ili županiji) i (5) prijedlozi poboljšanja.

Zahtjevna pitanja u upitniku nisu bila primjerena za stanovnike ruralnog prostora koji nisu informirani o ciljevima i mjerama dosadašnje hrvatske agrarne politike i suvremenim reformama u pravcu prilagodbe europskim standardima. Stoga je uzorak ispitanika iz kategorije poljoprivrednika bio namjerno izabran, temeljem preporuke djelatnika HZPSS-a, a preporučeni ispitanici bili su iz redova ljudi zainteresiranih za ostanak u ruralnim područjima i njihov razvoj. Podaci su obrađeni standardnim statističkim tehnikama kojima su analizirane distribucije frekvencija, postoci i prosječne vrijednosti.

Okvir poljoprivredne politike u EU i očekivane promjene

Priopćenje komisije s konca 2010. godine o Zajedničkoj poljoprivrednoj politici ususret 2020. godini i dalje ističe jasnu određenost europske agrarne politike kroz dva stupa, uz zadržavanje modela izravnih isplata i potpore ruralnom razvitku (European Commission, 2010b). To znači da su i nadalje osnovni okviri agrarne, odnosno ruralne politike Uredba Vijeća 1698/2005 o podršci ruralnom razvoju iz Europskog fonda za poljoprivredu i ruralni razvoj (Council Regulation, 2005) te Uredba Vijeća 73/2009 o shemama izravne potpore poljoprivrednicima u okviru ZPP-a (Council Regulation, 2009), kojom se ustanovljuju zajednička pravila za programe izravne potpore za poljoprivrednike u okviru ZPP-a.

Politika ruralnog razvitka ima pritom zadaću pratiti i nadopunjavati politike potpore tržišta i dohotka poljoprivrednika u okviru ZPP-a, uzimajući u obzir specifičnu prirodu poljoprivrednih aktivnosti koje rezultiraju iz socijalne strukture poljoprivrede i iz strukturnih i prirodnih dispariteta između različitih ruralnih područja. Mjere kojima se nastoji ispuniti tu zadaću obuhvaćaju modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava, povećanje ekonomske vrijednosti šuma, dodavanje vrijednosti poljoprivrednim i šumarskim proizvodima, promicanje razvoja novih proizvoda, procesa i tehnologija u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru, ulaganja u ruralnu infrastrukturu, ili obnavljanje poljoprivredne proizvodnje u slučajevima prirodnih nepogoda. Suradnja među poljoprivrednicima, kao i s akterima u prehrambenoj industriji i preradi sirovina se pritom osobito ohrabruje.

Programi ruralnog razvitka bit će sve važnija stavka u financiranju i poljoprivrede i ruralnog prostora u Europi, već i zato što je trend u segmentu izravnih potpora poljoprivrednicima takav da će se još više proširiti nevezanost potpore uz proizvodnju. Uz već poznate zahtjeve koje treba zadovoljiti pri ostvarivanju prava na potpore (poput "unakrsne sukladnosti"), novim se prijedlozima nastoji uspostaviti ravnoteža između instrumenata politike kojima se promiče održiva poljoprivreda i onih kojima se promiče ruralni razvoj. Sustav modulacije se ne bi trebao primjenjivati na poljoprivrednike u novim državama članicama, sve dok se iznosi izravnih plaćanja u tim državama ne izjednače iznosima koje primaju poljoprivrednici u "starim" članicama. Posebnim odredbama omogućit će se državama članicama primjenjivanje specifičnih graničnih vrijednosti koje će odražavati njihov poseban položaj.

Za iduće programsko razdoblje do 2020. godine razmatraju se različite političke opcije u tri osnovna segmenta politike: izravna plaćanja, tržišne mjere i ruralni razvitak. Izravna plaćanja će se, po svemu sudeći, intenzivnije vezati za specifična pitanja zaštite okoliša i vezana javna dobra, kao i uz otežane prirodne uvjete,

uz uvođenje veće jednakosti u njihovoj distribuciji među zemljama članicama. Tržišne mjere će se snažnije oslanjati na instrumente upravljanja rizikom, dok se politikom ruralnog razvoja teži odgovoriti na izazove vezane uz klimatske promjene, vodne resurse, biološku raznolikost i obnovljivu energija te inovacije.

Mogućnosti za hrvatske poljoprivrednike

U ovako predviđenim okvirima Hrvatska bi trebala pronaći mjesto za svoju poljoprivredu i poljoprivrednike. Postavljamo si pitanje: s obzirom na izvjesne disproporcije u strukturi hrvatske poljoprivrede u odnosu na gospodarski razvijene članice Unije, kako otkloniti ograničenja za rast i razvoj naše poljoprivrede u kontekstu nove europske poljoprivredne politike? Prvi korak u rješavanju tog složenog problema jest ustanoviti osnovne razloge zaostajanja naše poljoprivrede.

Jedan od temeljnih izazova u prilagodbi hrvatske poljoprivrede standardima ZPP-a jest u različitoj razini općenitog gospodarskog razvoja u odnosu na razvijene zapadnoeuropske ekonomija s kojima se uspoređujemo u trenutku prihvaćanja istih ciljeva. Hrvatska poljoprivreda ne pati od viškova proizvodnje; naprotiv, samodostatnost još uvijek nije na zadovoljavajućoj razini i zbog toga europski model izravnih potpora, kao ni načela liberalne trgovine nije jednostavno prihvatiti u nas. Nadalje, različite povijesne okolnosti rezultirale su time da poljoprivrednici ne predstavljaju jednaku društvenu skupinu u razvijenim zapadnoeuropskim zemljama (gdje poljoprivredno pučanstvo čini 2-3% u ukupnom a sektor više od pola stoljeća funkcionira na industrijskim i tržišnim načelima) i u Hrvatskoj¹, gdje je još i danas poljoprivrednicima nejasno što se od njih i pod kojim uvjetima očekuje. Hrvatski poljoprivrednici uglavnom ne raspolažu s poduzetničkim vještinama, ekonomskim znanjima i voljom za suradnjom, udruživanjem i pokretanjem inicijativa na lokalnoj razini nužnih za uspješno korištenje modela potpore ruralnom razvitku. Ukoliko se agrarnopolitičke mjere usmjere na rješavanje ovakvih ograničenja, hrvatskim poljoprivrednicima otvaraju se nove mogućnosti u okviru ZPP-a.

Sudeći po rezultatima javne rasprave (European Commission, 2010a) te mogućnosti su na tragu djelomičnog povratka na sustave kompenzacija koji bi bili vezani uz proizvodnju, ali uz uvažavanje multifunkcionalne uloge poljoprivrede i ostvarivanje javnih dobara, poput usluga u zaštiti okoliša. "Industrijalizirana" poljoprivreda više neće biti prioritet ZPP-a, a podrška će se vjerojatno usmjeravati prema primateljima koji je više trebaju - područjima otežanih proizvodnih mogućnosti, planinskih područja, ekološkim proizvođačima, proizvođačim grupama, lokalnim strategijama i programima školovanja i usavršavanja.

Rezultati ankete: Zašto hrvatskim poljoprivrednicima može biti bolje?

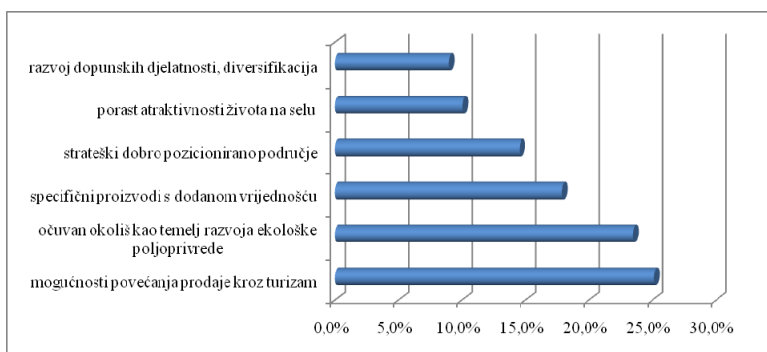
Koliko su hrvatski poljoprivrednici i ostali akteri u ruralnom prostoru svjesni svojih mogućnosti i prilika na koje će se moći računati u okviru ZPP-a, ispitali smo izravno na terenu diljem Hrvatske. S obzirom na to da namjera pri izboru uzorka nije bila dati sliku prosječnog poljoprivrednika i/ili žitelja u ruralnom prostoru Hrvatske, prosječna dob ispitanika bila je znatno niža od prosječne dobi u ruralnim područjima - tek nešto više od 40 godina, a bili su i obrazovaniji: 44,1% ima završenu srednju školu, 42,6% završenu višu školu, 11,8% završen fakultet, a tek 1,5% ispitanika završenu samo osnovnu školu. Kroz pet poglavlja ispitanici su ocjenjivali sadašnje stanje u poljoprivredi i izgled za razvoj ruralne ekonomije (s naglaskom na poljoprivredu) u uvjetima pristupa EU, a prema svojim spoznajama ocjenjivali su i učinkovitost postojećih i potencijalnih politika poljoprivrednog i ruralnog razvoja. U ovom radu izdvajamo nekoliko osnovnih nalaza koji će potkrijepiti pretpostavke istraživanja.

Ispitanici su sadašnje stanje u poljoprivredi i ruralnoj ekonomiji ocijenili s razmjerno niskom ocjenom 2,09² iako uglavnom dobro uočavaju komparativne prednosti svoje regije. Odabir odgovora potvrđuje i službeni stav politike kojim se poljoprivreda treba oplemeniti kroz razne oblike turizma i proizvodnju specifičnih proizvoda veće dodane vrijednosti (ekološke, tradicionalne i sl.) za što osnovicu pruža očuvan okoliš (grafikon 1).

¹ s 5,5% poljoprivrednog pučanstva po posljednjem Popisu stanovništva iz 2001. godine, ali još uvijek visokim udjelom zaposlenih u ovoj primarnoj djelatnosti.

² Pri čemu je ocjena 1 predstavljala loše, a 5 odlično stanje.

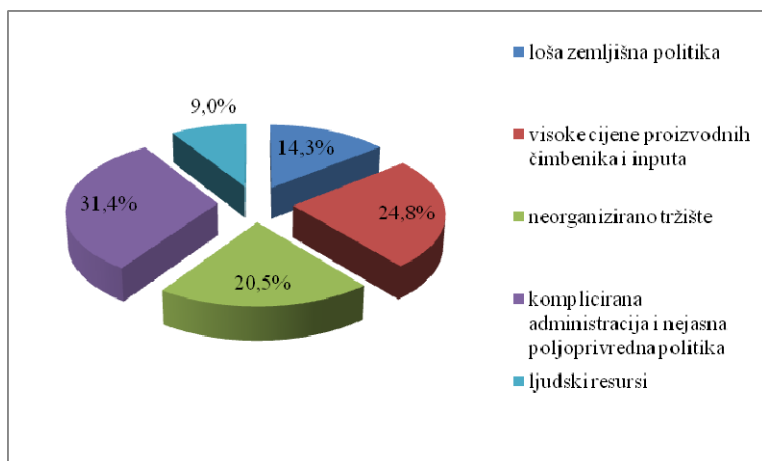
Optimistički pogled na ulazak u EU: poljoprivrednicima može biti bolje

Grafikon 1:
Najčešće isticane komparativne prednosti ruralnog prostora Hrvatske

Izvor: Anketa

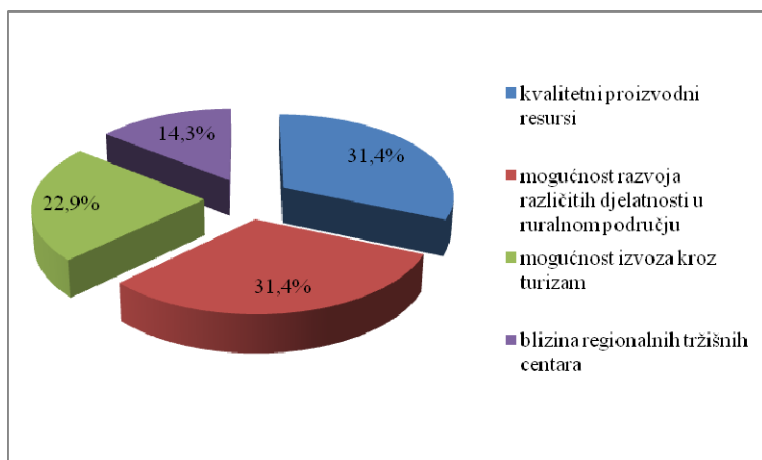
U interpretaciji loše ocjene za poljoprivredni sektor, ispitanici najčešće ističu probleme na tržištu poljoprivrednih proizvoda (nesređeno i nestabilno tržište, nekontroliran uvoz - problemi za čije postojanje krivca pronalaze u državnoj politici - grafikon 2). Tek manji broj ispitanika vidi da su problemi u samim poljoprivrednicima koji nisu dovoljno upoznati s načelima uspješnog poslovanja.

Grafikon 2:
Razlozi lošeg stanja u poljoprivredi prema mišljenju ispitanika

Izvor: Anketa

Iako su ispitanici svoj osobni standard procijenili čak i blago iznad prosjeka (prosječna ocjena bila je 3,3), tek je manji dio pronašao razloge dobrog stanja u poljoprivredi i ruralnom prostoru. Prema njihovom mišljenju, glavni razlozi za uspješno bavljenje poljoprivredom i život u seoskim sredinama su kvalitetni prirodni resursi i mogućnost razvoja različitih djelatnosti u ruralnom području, potom mogućnost izvoza kroz turizam ili prodaje zbog blizine većih regionalnih tržišnih centara (grafikon 3).

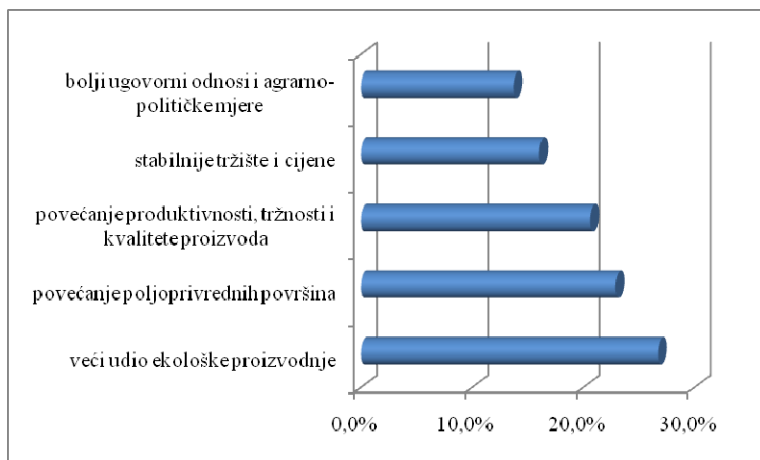

Grafikon 3:
Razlozi dobrog stanja u poljoprivredi prema mišljenju ispitanika

Izvor: Anketa

Ubrzane pripreme za ulazak u Uniju razlog su zašto nas je zanimalo očekuju li poljoprivrednici i drugi akteri u ruralnom prostoru promjene u poljoprivredi i u selima s ulaskom Hrvatske u EU. Većina ispitanika - njih

76,5% - odgovorilo je da, naravno, očekuje promjene i to pozitivne (grafikon 4). Nadaju se da će se u uvjetima Unije bolje urediti tržište i uvesti veća kontrola uvoza, međutim, velik dio ispitanika očekuje da će, pod pritiskom konkurencije s europskog tržišta, nestati mali proizvođači.

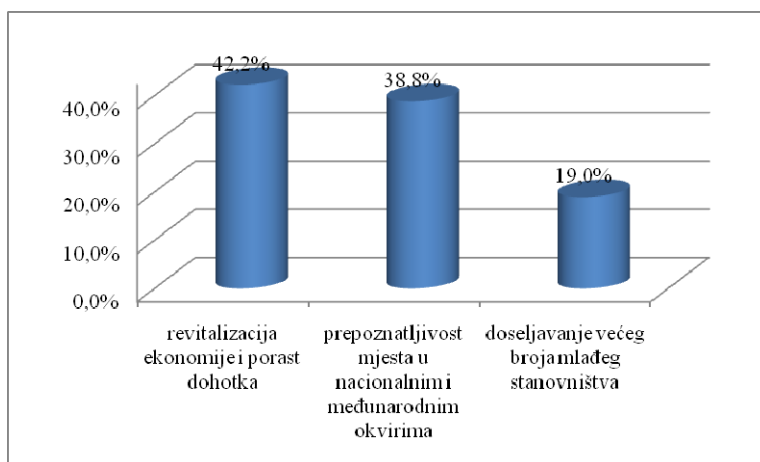
Grafikon 4: Najčešće očekivane promjene u poljoprivredi Hrvatske u idućih pet godina

Izvor: Anketa

Očekivanja konkretnih promjena u strukturi poljoprivredne proizvodnje pod utjecajem postojećih politika i pridruživanja EU potvrđuju i rezultate nekih prijašnjih istraživanja: najviše ispitanika, njih 69% opet očekuje bolje funkcioniranje tržišta i poštivanje ugovornih odnosa, više od polovice očekuje smanjenje broja poljoprivrednika u Hrvatskoj, uglavnom praćeno povećanjem površina po poljoprivredniku. Jedna četvrtina uočava mogućnost da će se ugasiti neke poljoprivredne proizvodnje, a jednako toliko - kao protuteža tom pesimizmu - vjeruje da će se prinosi povećati i proširiti asortiman prerađevina, pa tako i dohodak poljoprivrednika. Gotovo tri četvrtine ispitanih smatra da je preusmjeravanje većih površina na eko-proizvodnju prilika za bolje pozicioniranje Hrvatske na tržištu EU, pri čemu predlažu/očekuju intenzivniju edukaciju zainteresiranih proizvođača o samim načelima eko-proizvodnje, kao i podizanje opće svijesti o prednostima ekoloških proizvoda.

Najpopularniju agrarno-političku mjeru u nas - izravne proizvodne poticaje - ispitanici u jednakom broju ocjenjuju kao pozitivnu i negativnu. Svjesni da im ova mjera nadoknađuje dio proizvodnih troškova i održava proizvodnju, prigovaraju nedostatku kontrole ovih isplata koje su se davale bez jasnih kriterija i onima koji ih nisu opravdavali svojom proizvodnjom. Za sada je nemoguće ocijeniti kakve će rezultate polučiti novi model jedinstvenog plaćanja po gospodarstvu, međutim, kritički osvrt ispitanika koji ozbiljno shvaćaju svoj rad i poljoprivrednu proizvodnju, daje nam razloga vjerovati da će, unatoč bolnim rezovima u sustavu, korisnici izravnih plaćanja biti zadovoljniji, jer će i potpore biti usmjerenije na ono za što trebaju služiti - kao naknada poljoprivrednom dohotku.

Na kraju, ispitanici su bili upitani da istaknu željeni cilj za mjesto ili županiju u kojoj žive. Očekivano, ispitanici u svim županijama na prvo mjesto stavljaju revitalizaciju ekonomije i porast dohotka, čime bi se ostvarili i drugi ciljevi - prepoznatljivost mjesta/regije i doseljavanje većeg broja mlađeg stanovništva, za što više od 25% ispitanika optimistično vjeruje da će se i dogoditi tijekom idućih pet godina (grafikon 5). Pomoć u ostvarivanju ovih ciljeva (odnosno želja) vide ponajprije u suradnji s lokalnom samoupravom (80% ispitanika), njih 60% smatra da bi najodgovornije trebalo biti resorno ministarstvo, a tek 54% ispitanika misli da bi poljoprivrednici sami trebali biti glavni nositelji razvoja. Neznatan broj ispitanih ističe da je potrebna suradnja svih dionika u ruralnom prostoru kako bi se znatnije iskoristile prednosti ruralnih programa na koje možemo računati kao buduća članica Unije.

Grafikon 5: Najčešće isticani željeni ciljevi za ruralni prostor u idućih pet godina

Izvor: Anketa

Zaključak

Zajednička poljoprivredna politika EU, složeni administrativni sustav u stalnoj mijeni, veliki je izazov za hrvatsku poljoprivredu, poljoprivrednike i političare. U razdoblju neposredno prije očekivanog hrvatskog ulaska u EU, ciljevi, mjere i primijenjeni instrumenti europske agrarne politike ponovo se preispituju. Ono što se može sa sigurnošću očekivati jest da se poljoprivredni sektori zemalja članica i nadalje moraju prilagođavati tržišnim zakonitostima, a manje oslanjati na državnu pomoć i intervencije. Međutim, sve su intenzivnije rasprave na tragu intenziviranja nadoknada članicama zbog poštivanja strogih okolišnih sigurnosnih standarda u okviru zakonodavstva Natura 2000 i područjima s ekološkom proizvodnjom, kao i svim ostalim oblicima poljoprivrednih i nadopunjujućih aktivnosti koje pridonose javnim dobrima (Zahrnt, 2009).

Prema rezultatima prijašnjih istraživanja (Mollers i sur., 2008, Franić i sur., 2009.), kao i najnovijeg terenskog istraživanja provedenog sredinom 2010. godine, upravo će nepoljoprivredni sektor u ruralnim područjima odigrati ključnu ulogu u razvoju hrvatskih ruralnih krajeva. Velik dio poljoprivrednika upravo u nepoljoprivrednim aktivnostima vidi mogućnost za opstanak i napredak. Svjesni komparativnih prednosti hrvatskih ruralnih područja, očekuju da će se u skoroj budućnosti, ulaskom u EU, ostvariti uvjeti za povećanje produktivnosti, bolje funkcioniranje poljoprivrednog tržišta i učinkovitije korištenje državnih potpora namijenjenih poljoprivredi i ruralnom razvoju. Mogućnosti oplemenjivanja poljoprivrednog dohotka vide u kvalitetnim prirodnim resursima, očuvanom okolišu kao osnovici za jačanje ekološke proizvodnje i ostvarivanje dodane vrijednosti u poljoprivredi te oplemenjivanju poljoprivrede kroz turističke aktivnosti.

Ozbiljni poljoprivredni proizvođači koji svoju budućnost vide u poljoprivrednoj djelatnosti misle da su problemi u zemljišnoj politici najveće ograničenje u prilagodbi politike i cijelog sektora europskim standardima. Općenito, nadaju se transparentnijoj i kontroliranijoj državnoj politici spram poljoprivrede (svjesni da se uvjeti za ostvarivanje državne pomoći zaoštravaju), urednijim poslovnim odnosima i organiziranim tržištu. Ispunjavanje ovih preduvjeta osiguralo bi i ispunjavanje željenih ciljeva za poljoprivredu i selo: revitalizaciju ruralne ekonomije i porast dohotka poljoprivrednika i svih drugih aktera u ruralnom prostoru. Time bi se olakšalo i postizanje željene prepoznatljivosti regija u širem nacionalnom kontekstu, ali i hrvatskog ruralnog prostora u europskim okvirima, a moguće bi bilo očekivati i zadržavanje mladih, perspektivnih ljudi u ruralnim sredinama.

Osim što se očekuje odlučniji angažman državne i lokalne vlasti u rješavanju ovih pitanja, donositeljima agrarno-političkih mjera preostaje da se odluče između dvije opcije: hoće li uravnoteženim potporama prema svim poljoprivrednim proizvođačima i dionicima u ruralnom prostoru laganim tempom podizati opću razinu standarda ili će poticati vitalne, ekonomski uspješne poljoprivrednike koji će odigrati ulogu "lokomotive", vratiti i/ili čak umnožiti uloženo, stvarajući tako raspoloživi fond za pomoć slojevima koji nemaju jednake mogućnosti.

Literatura

- Council Regulation (EC) No 1698/2005 of 20 September 2005 on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD). Official Journal of the European Union, 21.10.2005
- Council Regulation (EC) No 73/2009 of 19 January 2009 establishing common rules for direct support schemes for farmers under the common agricultural policy and establishing certain support schemes for farmers, amending Regulations (EC) No 1290/2005, (EC) No 247/2006, (EC) No 378/2007 and repealing Regulation (EC) No 1782/2003. Official Journal of the European Union, 31.1.2009
- Ekonomski institut Zagreb (EIZ) (2007). Pristupanje Europskoj uniji: očekivani ekonomski učinci. (Poglavlje Poljoprivreda i razvoj ruralnih područja) (Sandra Švaljek, ur.). Ekonomski institut Zagreb.
- European Commission, Agriculture and Rural Development (2010a). The Common Agricultural Policy after 2013. Public Debate, Summary Report. http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post/2013/index_en.htm (učitano 21.11.2010.)
- European Commission (2010b). Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The CAP towards 2020: Meeting the food, natural resources and territorial challenges of the future. Brussels, 18 November 2010 COM(2010) 672 final.
- Franić, Ramona; Kumrić, Ornella; Hadelan, L. (2009). Utjecaj pridruživanja Europskoj uniji na strateške planove obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava. *Agronomski glasnik* 2(2009):161-176.
- Hadelan, L., Franić, Ramona (2006). Upravljanje poljoprivrednim gospodarstvom kao čimbenik konkurentnosti poljoprivrede. *Agronomski glasnik* 4(2006):287-303.
- Kovačić, D., Žutinić, Đurđica; Grgić, I., Markovina, J. (2007). Kuda ide hrvatsko selo? U: Zbornik radova 42. Hrvatskog i 2. Međunarodnog simpozija agronoma (Milan Pospišil, ur.). Agronomski fakultet, Zagreb, str. 34-39.
- Mollers, Judith; Zier, P., Buchenrieder, Getrud (2008). Expectations, strategies and prospects of farmers in view of Croatia's pending EU accessions. *Entrepreneur*, Nov, 2008. <http://www.entrepreneur.com/tradejournals/article/print/189928382.htm> (učitano 21.11.2010.)
- Radinović, S., Žutinić, Đurđica (2007). Može li Hrvatska imati konkurentnu obiteljsku poljoprivredu? Prilog istraživanju agrarne strukture. *Društvena istraživanja* 16(1-2):175-197.
- Zahrnt, V. (2009). Winners and losers of the next CAP reform. *Vox*. Research-based policy analysis and commentary from leading economists. <http://www.voxeu.org/index.php?q=node/3794> (učitano 12.11.2010.).
- Žutinić, Đurđica; Kovačić, D., Grgić, I., Markovina, J. (2010). Percepcija kvalitete života i namjere o odlasku iz ruralnih sredina. *Društvena istraživanja* 19(1-2):137-159.

sa2011_0001